

FELFEDEZŐÚTON – ÉLMÉNYKÖZPONTÚ INTERDISZCIPLINÁRIS MŰVÉSZETPEDAGÓGIA A ZUGLÓI ZENEHÁZBAN

EXPLORING ARTS – EXPERIENCE CENTRED, INTERDISCIPLINARY ARTS EDUCATION IN THE ZUGLÓ HOUSE OF MUSIC

Solymosi Tari Emőke

PhD, zenetörténész, egyetemi adjunktus, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja
solymositari.mma@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÁS

Kodály Zoltán pedagógiai koncepciója szerint a zene és a társművészetek személyiségfejlesztő, társadalomnevelő hatásának minden gyermek esetében érvényesülnie kell, függetlenül a szociokulturális háttértől. Budapest XIV. kerületében a Zuglói Filharmónia művészeti sorozata ebben a szellemben fogant: tavasszal öt-hatezer öttől tízéves óvodás és általános iskolás gyermek, ősszel pedig öt-hatezer tíztől tizennyolc éves általános és középiskolás diák számára nyújt életre szóló művészeti élményt, professzionális helyszínen, iskolaidőben, szervezeten, térítésmentesen. Az egyedülálló projektet Záborszky Kálmán karmester, a Zuglói Filharmónia művészeti vezetője kezdeményezte 2011 őszén, a sorozat arculatának kialakítója, a programok szerkesztője és az állandó műsorvezető Solymosi Tari Emőke zenetörténész.

A cél az, hogy olyan előadások jöjjenek létre, amelyek – figyelembe véve a közönség életkori sajátosságait – a lehető legmagasabb művészi minőséget nyújtva gazdagítják a fiatalok személyiségét, érzelemlágát, erősítik a közösséghez tartozás érzését, s egyúttal felnevelik a jövő igényes közönségét. A középpontban az élő zene áll, de hangsúlyosan jelen van a táncművészet, továbbá a film, az irodalom, a színművészet, az építészet, a képzőművészet, és természetesen megjelennek a történelmi vonatkozások is. A tematika minden évben új, de mindig az érték-, minőség- és élményközpontúság fémjelzi, s igyekszik erősíteni a magyar és az európai identitást, és felmutatni a társművészetek kapcsolatát.

A programszerkesztés fontos szempontja a változatosság: énekes és hangszeres zene, szó-lóhangszer, kisebb kamaraegyüttes és nagyzenekar, tánc, film, vetített képek (fotók, festmények az alkotókról, a hozzájuk és műveikhez kapcsolódó helyszínekről, épületekről, a témához kapcsolódó képzőművészeti alkotások, szövegek), magyarázó-összekötő narráció, továbbá az öt-tíz éves korosztály esetében az interaktivitást biztosító népi játékok, közös éneklés váltakozik olyan ritmusban, amely a figyelem fenntartását természetes módon biztosítja.

A sorozatban 2017 tavaszáig 216 előadásra került sor, összesen majdnem 65 ezer gyerekek és diáknak. A projekt a legelső előadástól kezdve rendkívül sikeres mind a kerületi intézményigazgatók, mind a tanárok, mind a gyermekek és diákok körében. A tapasztalatok alapján az előadássorozat hosszú távon képes pozitív változást hozni a fiataloknak a művészetekhez való viszonyulásában.

ABSTRACT

According to Zoltán Kodály's educational ideas, the personality-developing and socialising influence of music and other arts should be provided for each child regardless their socio-cultural background. The Philharmonic Association of Zugló, a large residential district in Budapest, conceived a series of arts performances in accordance with this philosophy. It offers a lifelong art experience to the audience in a perfect venue during school hours, free of charge, to 5–6000 children from five to ten years of age each spring, and to the same amount of students aged ten to eighteen years in autumn. This unique project was initiated in 2011 by Kálmán Záborszky, conductor and artistic director of the Philharmonic Association of Zugló. The methodology of the program was developed by Emőke Solymosi Tari, musicologist, editor, and presenter of the series.

The goal of this project is to create an arts experience of the highest quality that broadens the emotional landscape of the children – taking into account their age-related characteristics – and enhances their sense of belonging, thus forming the audiences of the future, both attentive and demanding. Live music is in the focus but dance is prominently present, together with film, literature, theatre, architecture, fine arts with historical references also appearing. The repertoire differs each year but is always of high quality and offers intensive experiences. The performances aim to strengthen Hungarian and European identity and to shed light upon the interconnected nature of all forms of art.

The structure of each performance is guided by the principle of diversity: vocal and instrumental music, solo instrument, chamber ensemble, symphonic orchestra, dance, film, slide projecting (photos, paintings on the composers, related venues, buildings, sculptures, and texts), explaining and connecting narration varies in such a rhythm that keeps the high level of attention in a natural way. For the 5-10 years-olds interactive folk games and singing is also introduced.

Up to the spring of 2017, there have been 216 performances, with almost 65,000 children participating in total. From the very start, the project has been acclaimed by heads of regional educational institutions, while being praised by the children, students and their teachers. This series proves that there is a possibility to create a positive and lasting change in children's and young people's attitudes towards the arts.

Kulcsszavak: interdiszciplináris pedagógiai modell, esztétikai nevelés, zenepedagógia

Keywords: interdisciplinary educational model, aesthetic education, music education

„A zenének” – s hozzátehetjük, minden társművészetnek – „civilizáció-teremtő küldetése van: hozzájárul egy esztétikailag és erkölcsileg magasabb rendű világ felépítéséhez” (Kodály, 1989, 69.). A kodályi elvek értelmében a zene és a társművészetek személyiségfejlesztő, harmonizáló, társadalomnevelő hatásának minden gyermek esetében érvényesülnie kell, függetlenül a szociokulturális háttértől, például attól, hogy a szülők fontosnak tartják-e, hogy gyermekük – aktív művelőként vagy befogadóként – művészeti élményekben részesüljön. A Zuglói Filharmonia 2011 őszén indított, egyedülálló művészeti sorozata ebben a szellemben fogant: megkülönböztetés nélkül ér el évente tíz-tizenkétezer fiatalot, életre szóló

művészeti élményt ajándékozva nekik. Budapest XIV. kerületében immár hat éve adatik meg a lehetőség az értékes művészetekkel – elsősorban a zenével és a táncal – való találkozásra, évente egy alkalommal, öt-hatezer öttől tízéves óvodás és általános iskolás gyermek, illetve öt-hatezer tíztől tizennyolc éves általános és középiskolás diák számára. A programot Záborszky Kálmán karmester, a Zuglói Filharmónia művészeti vezetője azután kezdeményezte, miután szembesült azzal, hogy a magyarországi fiataloknak csak elenyészően kis része jár hangversenyre, operába, balettelőadásra, színházba, kiállításra. Pedig ha valaki nem kap lehetőséget a művészetekkel való találkozásra gyermekkorában, később már nehezen szokik rá, és így – Kodály szavával élve – „az élet kincsháza” nem nyílik meg előtte. Záborszky Kálmán felkérte Solymosi Tari Emőke zenetörténészt, e sorok íróját, hogy – az 1997 óta futó nagyszerű összművészeti sorozat, a *Pastorale* szerkesztői és műsorvezetői tapasztalatait felhasználva – legyen szerkesztő-műsorvezetője a két különböző korosztály igényei szerint kialakított új művészeti sorozatnak. A cél kezdetektől az volt, hogy olyan előadások jöjjenek létre, amelyek – figyelembe véve az ifjú közönség életkori sajátosságait – a lehető legmagasabb művészi minőséget nyújtva elvarázsolják a gyermekeket és fiatalokat, gazdagítják személyiségüket, érzélemvilágukat, erősítik bennük a közösséghez tartozás érzését, s egyúttal felnevelik a jövő igényes közönségét. A középpontban – az intézmény jellegénél fogva – az élő zene áll, de hangsúlyosan jelen van a táncművészet, továbbá a film, az irodalom, a színművészet, az építészet, a képzőművészet, és természetesen megjelennek a történelmi vonatkozások is.

Ősszel mindig a tíztől tizennyolc éves korosztály kap egy 50 perces előadást, amit az öt-hatezer főnyi közönségnek a 300-330 fős teremben tizennyolc-tizenkilenc alkalommal kell megismételni. Az első ilyen előadás 2011 novemberében az akkor 200 éve született Liszt Ferenc művészetét és a magyarsághoz való kötődését mutatta be. A program szólózungora- és nagyzenekari műveket, táncprodukciókat, filmrészleteket, vetített képeket, összekötő magyarázatokat tartalmazott, igen szerencsés ritmusban, és átütő sikert aratott mind a diákok, mind a jelen lévő iskolaigazgatók és tanárok körében, akik azonnal a sorozat elkötelezett támogatóivá váltak. A kezdeményezésre a sajtó is felfigyelt: a *Magyar Nemzet* című napilap beszámolójának címe ez volt: *Tizenhét csoda Zuglóban* (Vakulya, 2011), a *Muzsika* című zenei folyóirat cikkének pedig ez: *Igézet a jövőért* (Hollós, 2012).

A tematika minden évben új, de mindig az érték-, minőség- és élményközpontúság fémjelzi, mindig igyekszik erősíteni a magyar és az európai identitást, és felmutatni a társművészetek kapcsolatát. A második évben, 2012-ben a téma Erkel Ferenc operaművésze és ennek a magyar történelemmel való kapcsolata volt, *Szilárdul állj, magyar* címmel. A 2013-as program: *A magyar táncok büvöletében. Haydn és Brahms magyaros muzsikája*. A 2014-es: „...akik engem szívükből kedvelnek...”. *Beethoven és Magyarország*. A 2015-ös: *Menüett, valcer*,

polka és társaik. Táncok a zenetörténetben. A 2016-os: „Színház az egész világ” *Shakespeare zenében, táncban, filmen.* A programszerkesztés fontos szempontja a változatosság: énekes és hangszeres zene, szólóhangszer, kisebb kamaraegyüttes és nagyzenekar, tánc, film, vetített képek (fotók, festmények az alkotókról, a hozzájuk és műveikhez kapcsolódó helyszínekről, épületekről, a témához kapcsolódó képzőművészeti alkotások, szövegek) és magyarázó-összszekítő narráció váltakozik olyan ritmusban, amely a figyelem fenntartását természetes módon biztosítja. A főszereplő általában a szimfonikus zenekar (a több mint hatvanéves múlttal rendelkező Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar), melyet a vezető karmester, Záborszky Kálmán mellett Ménesi Gergely és Horváth Gábor vezényel. A szólisták és a kamaraegyüttesek tagjai gyakran a Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium művésztanáraiból, illetve kiemelkedő képességű volt és jelenlegi diákjaiból kerülnek ki. A baletteket, néptáncokat, historikus táncokat a Magyar Táncművészeti Egyetem diákjai adják elő.

2012 tavaszától a kisebbek, az öttől tízéves gyerekek (nagycsoportos óvodások és alsó tagozatos általános iskolások) számára is megindult a sorozat, ugyancsak összművészeti jelleggel, ugyancsak a lehető legmagasabb művészi minőségre és a legnagyobb változatosságra törekedve, ám az ő életkori sajátosságainak megfelelően rövidebb időtartamban, alkalmanként 40 percben, továbbá interaktivitást is lehetővé tevő elemek beépítésével. Ezeket az elemeket egy kiváló népzeneész biztosítja, aki két-három alkalommal néhány percben az előadás tematikájához kapcsolódó népdalokat énekel, népi játékokat játszik, népi mondókákat mond a gyerek közönséggel, akik közül a jelentkezők a színpadon is kipróbálhatják magukat. Ez a fajta aktivitás – azon túl, hogy megismerteti és megszeretteti a népi hagyományokat a legkisebekkel – azt a pozitív hatást is eredményezi, hogy a gyermekközönség a művészi produkciók alatt teljes odaadással figyel, hiszen előtte és utána kielégítheti mozgásösztönét, a játékok során hangosan kiabálhat, tapsolhat, doboghat a lábával stb. Az öttől tízéves korosztály programjaira mindig márciusban kerül sor, így az első években eleget tettünk annak a kérésnek, hogy az előadásokkal (zenével, táncsal, külön erre az alkalomra írt színházi jelenettel, vetítéssel) ünnepeljük meg az 1848/49-es forradalom és szabadságharc évfordulóját. A következő években azonban már azt szerettük volna, ha a gyerekek megismerik a szimfonikus zenekart, az egyes hangszereket, és azt a csodálatos kifejezőerőt, ami a zenében és a táncban rejlik. 2014-ben „*A farsangi napokban legyünk mi is vígabbak!*” *Állatok és álarcok – muzsika, tánc és ismerkedés a hangszerekkel* címmel tartottunk előadást. Ekkor a gyerekek a saját készítésű álarcukban jelentek meg. A 2015-ös előadás címe ez volt: *Süss fel nap!*, ekkor természeti jelenségeket mutattunk be zenében és táncban. 2016-ban *Tündérek és boszorkányok – zenében és táncban* címmel repítettük el a gyerekeket a mesék birodalmába, majd 2017-ben igazi szenzá-

ció következett, amelyről a *Magyar Nemzet* újságírója azt írta, hogy a program szerkesztője (vagyis jómagam) „történelmet is írt, minden bizonnyal először mutattak be artista és zsonglőr mutatványokat komolyzenei hangverseny színpadán” (Kiss, 2017). *Menjünk cirkuszb! Bűvészek, zsonglőrök, artisták* címmel a Baross Imre Artistaképző Intézet tanáraival és növendékeivel, valamint a Magyar Táncművészeti Egyetemen együttműködve olyan különleges előadást hoztunk létre, amelyben a magas színvonalú cirkuszi produkciók varázsát az élőben (szimfonikus zenekaron, illetve zongorán) előadott klasszikus zene és a balett fokozta (olyan szerzőktől szólaltak meg zeneművek, mint Mozart, Rossini, Bizet, Csajkovszkij, Manuel de Falla vagy Bartók Béla). A produkciót tovább színesítette Chagall cirkuszi tematikájú festményeinek kivetítése, valamint József Attila *Medvetánc* című versének közös szavalása is. Az előadáson részt vevő közel hatezer kisgyermek öröme határtalan volt.¹

A *Felfedezőúton* című sorozat sikerében nagy szerepe van a professzionális helyszínnek. A Zuglói Szent István Zeneház nagyterme 1995-ben épült, kiváló akusztikája van, színpada és nézőtere a produkció igénye szerint alakítható. Hangversenyzongorával, orgonával, stúdióval, vetítőberendezéssel, nagyméretű filmvászonnal, színházi világítással rendelkezik, vagyis minden adott benne ahhoz, hogy a művészi hatások érvényesülhessenek, és a fiatal közönség önfeledten adhassa át magát az élménynek. Egy hangversenyterem a művészet szentélye, amelynek emelkedett légköre a fiatalokban is tiszteletet kelt. A legtöbben ünneplőbe öltözve jelennek meg, anélkül hogy erre külön fel kellene szólítani őket. Az előadások alatti oldott fegyelem a művészet lélegzategyenes erejének, az előadott művek és az interpretáció magas minőségének, a változatos, magával ragadó programnak a természetes velejárója.

A sorozatban 2017 tavaszáig 216 előadást tartottunk, összesen majdnem 65 ezer gyerekeknek és diáknak. Ez a szám valójában 65 ezer találkozást jelent a fiatalokkal, hiszen a diákok minden évben ellátogatnak az újabb és újabb előadásokra. Az a kisdíák például, aki 2012 tavaszán ötéves volt, 2017-re, tízéves korára már hat különböző, mindig magas minőségű, színes, feszesen szerkesztett, zenés, táncos, népi játékos, filmes, vetített képes, sok érzékszervet foglalkoztató, nagy élményt adó előadás részese lehetett térítésmentesen, iskolaidőben, függetlenül attól, hogy szociokulturális háttere ezt amúgy lehetővé tenné-e számára vagy sem. Mi, a sorozat gazdái – Záborszky Kálmán és Solymosi Tari Emőke – abban bízunk, hogy az évente egymásra épülő újabb és újabb élmények hosszabb távon erős kötődést hoznak létre a fiatal közönségben a művészetekhez, melyek valóban lelki táplálékká válnak számára. Az elmúlt hat év ezt igazolta.

¹ A *Menjünk cirkuszb! Bűvészek, zsonglőrök, artisták* című előadásról az ELTE Videostúdió munkatársa, Maros Gábor vezetésével dokumentumfilm készült (URL1).

IRODALOM

- Hollós M. (2012): Igézet a jövőért. Komplex művészeti előadások a Zuglói Zeneházban. *Muzsika*, január. http://epa.oszk.hu/00800/00835/00169/EPA0835_muzsika_3397.htm
- Kiss E. V. (2017): Artisták a koncertteremben. A Felfedezőúton című sorozat a cirkuszművészet és a komolyzene viszonyát mutatja be. *Magyar Nemzet*, 2017. április 4.
- Kodály Z. (1989): *Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. III.* Közreadja Bónis Ferenc. Budapest: Zeneműkiadó, 69.
- Vakulya E. (2011): Tizenhét csoda Zuglóban. A Liszt Ferenc és kora című műsort ötezer diák nézte meg a Szent István Zeneházban. *Magyar Nemzet*, 2011. december 27.
- URL1: <https://www.youtube.com/watch?v=KqFNvifZMDI>